

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ

Щербатюк В.С.

Донбаський державний педагогічний університет

У статті обґрунтовано питання актуальності використання проектних технологій в умовах модернізації освіти. Розкрито суть методу проектів, види, шляхи та алгоритм упровадження на заняттях із літературознавчих дисциплін у вищі. Теоретичні положення проілюстровано прикладами з власного педагогічного досвіду. Основна увага зосереджена на особливостях застосування лепбука як одного з методів проектних технологій. Розглянуто теорію та розкрито етапи продукування лепбука майбутніми учителями-словесниками.

Ключові слова: проектна технологія, метод проектів, класифікація проектів, інтерактивні методи навчання, лепбук, види міні-книг.

Постановка проблеми. На сьогодні виникла нагальна потреба у вихованні активної, діяльної, креативної молоді, яка швидко орієнтується в нових вимогах часу, легко застосовує набуті знання в практичній діяльності, здатна до самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Серед важливих якостей сучасної людини виокремлюємо активну розумову діяльність, критичне мислення, наявність творчих здібностей, прагнення до пошуковості та самостійності. Тому традиційне репродуктивне навчання потребує інноваційних змін: використання нових форм і методів навчання, його індивідуалізації, збільшення комплексу новітніх технічних засобів, широкого застосування сучасних технологій навчання.

Найперспективнішим складником освітнього процесу у ВНЗ на сьогодні є проектна діяльність, яка сприяє активізації пізнавальних інтересів студентів, створює сприятливі умови для самовдосконалення та самореалізації, розвитку творчих та комунікативних здібностей, формуванню необхідних життєвих компетенцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні ідеї проектної технології виникли ще у 20-ті роки минулого століття в США. Їх основоположником вважають американського філософа, педагога й психолога Дж. Дьюї, який запропонував будувати навчальний процес на активній основі через діяльність учнів з урахуванням їхньої особистої зацікавленості в конкретних знаннях. У своїх працях педагог не вживав слово «проект», але наголошував на зв'язку школи з життям, з особистим досвідом дитини й досвідом суспільства. Продовжував утілювати задуми Дж. Дьюї його учень В. Кілпатрік. Разом із Ф. Паркером він намагався організувати активну пізнавальну діяльність учнів на основі їхнього спільного пошуку в процесі роботи над проектом. При цьому різні види діяльності, до яких залучали учнів, сприяли не лише розширенню кругозору, життєвого досвіду, а й забезпечували оволодіння різними способами творчої та дослідницької діяльності. Запропоновану технологію й дотепер активно використовують у практиці американської школи.

Завдяки раціональному поєднанню теорії та практики для розв'язання конкретних проблем проектні технології набули популярності у Великій Британії, Бельгії, Німеччині, Італії, Фінляндії та інших країнах. На межі 1910-1920-х рр. метод

проектів входить і в практику вітчизняної школи. Радянські педагоги (С. Шацький, В. Шульгіна, М. Крупеніна) вважали, що ця технологія забезпечує розвиток ініціативи та творчої діяльності учнів. Вони проголосили метод проектів єдиним засобом перетворення «школи навчання» в «школу життя», де здобуті знання школярі реалізують у процесі їхньої практичної діяльності.

Різні аспекти теоретичних питань, продукування та впровадження в практику проектних технологій висвітлено в працях таких науковців та педагогів, як П. Архангельський, Л. Ващенко, О. Зосименко, Г. Ісаєва, С. Москвін, Л. Переверзев, О. Пехота, Є. Полат, О. Пометун, С. Сисоєва, С. Стефансон, А. Хуторський та інші.

Сьогодні проекти широко застосовують в навчально-виховному процесі як середньої, так і вищої школи під час вивчення будь-якого предмету чи курсу. Тому останнім часом з'явилася низка публікацій щодо специфіки використання методу проектів із географії [2], іноземної мови [1], української мови та літератури [5], зарубіжної літератури [8] тощо.

Мета статті – дослідити теоретичні основи та окреслити методіку застосування проектних технологій на заняттях із літературознавчих дисциплін у ВНЗ. Основну увагу плануємо зосередити на одному з перспективних методів проектних технологій – лепбуці.

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців поділяє думку про те, що метод проектів – це педагогічна технологія, «яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті ... і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства» [9, с. 26]. На думку Є. Полат, метод проектів – це «спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), що має завершитися досить реальним, практичним результатом» [7, с. 41].

Навчальне проектування на заняття з літератури у вищі орієнтоване насамперед на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, парну, групову) протягом певного відрізка часу. Технологія передбачає розв'язання якої-небудь проблеми з використанням різних методів та засобів навчання, інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості. Ефективність застосування проектної технології залежить від багатьох чинників: опанування студентами тек-

ствів літературних творів, загального рівня підготовки студентів, їхнього вміння самостійно конструювати свої знання та критично мислити, орієнтуватися в інформаційному просторі тощо, а також від майстерності викладача чітко ставити завдання, запитання, формулювати мету, давати інструкції щодо виконання проекту.

Отже, проектна технологія на заняттях із літературознавчих дисциплін у виші стимулює дослідницький та пізнавальний інтерес студентів до певних проблем; розвиває вміння самостійно знаходити інформацію, аналізувати та узагальнювати її, детально опрацювати літературний текст; уміння презентувати інформацію як оформлений результат діяльності, уміння критично мислити, висловлювати та обґрунтовувати власну думку; уміння перейти від теорії до практики, поєднуючи академічні знання з прагматичними, отримуючись відповідного балансу на кожному етапі навчання; розвиває здатність працювати як індивідуально, так і колективно.

На основі аналізу педагогічних джерел виокремлюємо за різними класифікаційними ознаками такі типи проектів:

1. За домінантною діяльністю в проекті (*дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий, прикладний, інформаційний, ігровий, ознайомчо-орієнтований*).

2. За предметно-змістовою галуззю знань (*монопроект у межах однієї галузі і міжпредметний проект*).

3. За характером координації проекту (*безпосередній (жорсткий, гнучкий), опосередкований (неявний, що імітує учасника проекту)*).

4. За характером контактів (*серед учасників однієї групи, факультету, міста, регіону, країни, різних країн світу*).

5. За кількістю учасників (*індивідуальний, парний, груповий*).

6. За тривалістю виконання проекту (*короткостроковий, середньої тривалості, довготривалий*) [7, с. 43].

7. За ступенем складності (*простий* (рішення нескладної задачі), *складний* чи *комплексний* (охоплює два й більше субпроекти чи передбачає різні типи й форми творчої діяльності) [4, с. 108].

8. За характером партнерських взаємодій між учасниками проектування (*кооперативний, змагальний, конкурсний*).

9. За взаємозалежністю з іншими проектами (*відокремлений, наскрізний, спіралеподібний, аналогічний*).

10. За рівнем самостійності виконання (*виконується разом із викладачем; разом з іншими студентами разом із викладачем; разом з іншими студентами без керівництва викладача; переважно самостійно*).

11. За часом виконання (*у навчальний час (поточний, підсумковий); у позанавчальний час; частково в навчальний і позанавчальний час*) тощо.

Часто в педагогічній практиці використовують мішані проекти (наприклад, дослідницькі + творчі чи дослідницькі + ігрові тощо).

На заняттях із літературознавчих дисциплін переважно використовуємо дослідницько-пошукові, творчі, ознайомлювально-інформаційні та ігрові проекти, участь у яких допомагає студентам кра-

ще зрозуміти особливості літературної епохи, досягнути художній твір, усвідомити індивідуальний стиль письменника, висловити особисте ставлення до того чи того літературного явища, реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності.

Наприклад, студентам IV курсу філологічного факультету після вивчення низки художніх текстів про чорнобильську трагедію було запропоновано підготувати проектну випускову роботу за темою «Чорнобиль у призмі сьогодення». Проект короткостроковий, комплексний, був виконаний переважно самостійно. Студенти працювали у творчих групах. Кожна група отримала завдання відповідно до власних уподобань та здібностей (перша група створювала буктрейлер, друга група виготовляла буклет, третя група готувала відеоролик-інтерв'ю з літературними героями книги Світлани Алексієвич «Чорнобильська молитва», які були учасниками подій на Чорнобильській АЕС, четверта група писала сценарій заходу, п'ята група відповідала за технічне забезпечення). На останньому практичному занятті відбулася презентація проектних робіт перед незалежною аудиторією, яка не брала безпосередньої участі в проекті. Це відповідальний етап, бо постає необхідність оцінювання проекту учасниками та спостерігачами.

Під час підведення підсумків важливо належно акцентувати не лише на успіхах, а й недоліках проведеного дослідження. Є. Полат запропонував критерії зовнішньої оцінки проекту: «значення й актуальність запропонованих проблем, відповідність темі; коректність використаних методів дослідження й методів опрацювання отриманих результатів; активність кожного учасника відповідно до його індивідуальних можливостей; колективний характер прийнятих рішень (якщо проект груповий); характер узагальнення та взаємодопомоги, взаємодоповнення учасників проекту; необхідна й достатня глибина проникнення в проблему; залучення знань з інших галузей науки; доказовість прийнятих рішень, уміння аргументувати свої висновки; естетика оформлення результатів зробленого проекту; уміння відповідати на питання опонентів, лаконічність й аргументованість відповідей кожного члена групи» [7, с. 46]. Потрібно заохочувати студентів до продовження участі в проектах різного типу, а також до вдосконалення особистісних характеристик та елементів роботи в команді.

Одним із перспективних різновидів методу проектів є *лепбук*. Термін «лепбук» (з англійського *lapbook*) – книга на колінах) уперше використала у своїй домашній школі мати та письменниця з Вірджинії Теммі Дабі. Вона узагальнила досвід використання різноманітних міні-книг, автором створення яких була Діна Зайк ще у вісімдесятих роках минулого століття. Саме Діна Зайк запропонувала використовувати так звані *foldables* – складені аркуші паперу, для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Авторка детально описала у своїй книзі різні способи їх створення. Використання таких складених різними способами аркушів паперу, або, як ми їх зараз називаємо, «міні-книги», давало змогу дітям, працюючи над їх виготовленням, швидко та надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. Цю техніку широко засто-

совували в домашніх школах усього світу. Там-мі Даббі також запропонувала вкласти ці міні-книжки в одну оригінально оформлену папку. Таку свою назву саморобна книга набула тому, що всю роботу відбито в «книзі», яку можна розташувати на колінах у дитини. Звичайно, американці не були першовідкривачами, адже такі книжки чи книжки-іграшки були завжди, проте завдяки американським домашнім школам, лепбук виділився в окремий жанр. Лепбук при такому навчанні є фінальним етапом вивчення певної теми. Тобто учень, вивчивши тему, оформлює отримані знання у вигляді лепбука, куди вміщує все, про що він дізнався [6, с. 7].

Під наш менталітет адаптувала лепбук Тетяна Піроженко. Вона розробила цю технологію для занять зі своєю дитиною й запропонувала використовувати її в дослідній роботі з дітьми.

Отже, «лепбук – це книга чи папка будь-якої форми та з будь-якої теми, із вкладеними в неї оформленими в оригінальний спосіб різноманітними міні-книжками, віконечками, малюнками, іграми. Як і інші цікаві інновації, він був підхоплений матусями, вихователями, учителями всього світу та досить вдало ними використовується під час навчання у звичайних та домашніх школах» [6, с. 7].

Лепбук належить до змішаного типу проєктів: він забезпечує дослідницьку, пізнавальну, творчу та ігрову активність студентів. Лепбук інформативний, багатofункціональний, сприяє розвитку уяви, творчості, естетичних смаків, має дидактичні властивості, залучає студентів до світу мистецтва. Може бути як індивідуальною, так і груповою роботою.

Життєвий простір сучасної людини тісно пов'язаний з новітніми засобами інформації. При підготовці до занять студенти переважно користуються не фондами університетської бібліотеки, а комп'ютерами, інтернет-ресурсами для бездумного копіювання готових рефератів, доповідей, повідомлень. Проте, трапляється й так, що не завжди є змога використати на заняттях візуальні засоби. На допомогу приходить лепбук, що не лише уявляє форми роботи, а й допомагає студентам навчитися ставити перед собою конкретну мету й завдання, знаходити способи їх виконання, сприяє розвитку вмінь досліджувати, узагальнювати та систематизувати інформацію, розвитку самостійності суджень; привчає працювати в колективі, приймати правильні рішення; допомагає закріпити вивчений матеріал. Надалі використання тематичної папки дає змогу швидко відновити в пам'яті вивчені теми. «Єдиний «недолік»: для виготовлення лепбука потрібен час, фантазія, зусилля та відсутність ліні» [6, с. 10].

Виокремлюють такі види лепбуків: *навчальні, ігрові, привітальні, до свята* (Новий рік, День матері, Великдень, День Конституції), *автобіографічні* (день народження, похід в кіно, відпочинок) [6, с. 10]. У роботі зі студентами традиційно використовуємо навчальні та ігрові лепбуки.

Для створення тематичної папки потрібні такі матеріали, як цупкий папір, картон для основи, кольоровий папір, ножиці, клей, кольорові олівці, фарби, фломастери, маркери, ручки, скотч. Але найголовнішою для створення лепбука є фантазія.

Робота з лепбуком передбачає декілька етапів. Пропонуємо алгоритм такої роботи:

Крок 1. Постановка проблеми. Формулювання теми.

Тему для папки можна вибрати будь-яку, як і її складність. Вона може бути узагальненням вивченої теми, чи зовсім новою, глибоко дослідженою чи такою, що потребує глибшого вивчення. Наприклад, у процесі опанування теми «Зарубіжні письменники й Донеччина» (спекурс «Українські мотиви у творчості зарубіжних письменників») пропонуємо студентам підготувати лепбук за темою «Образ Святих гір у творчості російських письменників».

Крок 2. Складання плану.

Тему розбиваємо на підтеми, дрібніші частини інформації. Адже лепбук – це не просто книжка з картинками. Це навчальний посібник. Тому потрібно продумати план того, про що йтиметься в цій папці, щоб повністю розкрити тему. Кількість частин залежить від самої теми, індивідуальних особливостей учасників групи. Цілком можливо, що на початок роботи над лепбуком у студентів можуть виникнути питання, які буде доцільно вивчити досконаліше, що приведе до створення нових підтем.

Орієнтовний план лепбука за темою «Образ Святих гір у творчості російських письменників» може бути таким:

1. Святогірськ як одне із семи чудес України.
2. Історія Святогірська.
3. А. Чехов і донецький край.
4. Особистості та історичні місця Святогір'я в нарисі В. Немировича-Данченка «Святі Гори».
5. Образ Святогір'я у творах С. Сергєєва-Ценського.
6. І. Бунін про Донбас.
7. Донеччина в поезії Ф. Тютчева та М. Цветаєвої.

Крок 3. Створення макета.

Основа для лепбука може бути у вигляді стандартної книжечки з двома розворотами, картонної папки формату А3 або А4 з кількома розворотами, книжки-гармошки, фігурної папки. Форма основи лепбука залежить від обраної теми та творчості педагога. На основі розташовують різноманітні міні-книжки, кишені тощо.

Крок 4. Наповнення лепбука.

До кожної підтеми добираємо той тип міні-книги, який найкраще підходить для викладу інформації.

У своїй роботі практикуємо такі види міні-книг: *багатошарова міні-книга, книга-вкладка, книга-гармошка, книга-віяло, книга-мушля, книга з пелюстками, книга-конверт, книга з розчиненими дверцятами, книга-сірникова коробочка, книга-коло, книга-колесо, конверти для інформації*.

Крок 5. Збір інформації та матеріалу.

Інформативним матеріалом для лепбука за темою «Образ Святих гір у творчості російських письменників» може бути художні тексти зарубіжного письменства про Святогірськ чи Слов'янськ, інтерактивні вправи, фотоінформація, музейні матеріали, мапа «Світові письменники й Донбас» із зазначенням усіх міст і сіл, які відвідали, у яких народилися чи проживали зарубіжні митці (на полях можна подати портрети письменників і короткі пояснення зв'язку кожного з них із краєм), музичні записи, відеозаписи тощо.

Крім міні-книг є багато речей, які можна вкласти в кишеньки лепбука. Це можуть бути: пазли куплені або власноруч розрізані кольорові картинки; дидактичні ігри; логічні ігри, лабіринти, кросворди; ігри на уважність; малюнки, картини, розмальовки, штриховки; мапа, схеми, таблиці тощо; реальні предмети (листівки, шматочки тканини, листя тощо).

Висновки. Отже, метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не так на інтеграцію фактичних знань, як на їхнє застосування й на-

буття нових знань переважно через самоосвіту. Навчальне проектування дає змогу педагогу створити такі умови під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності студента. Як педагогічна технологія метод проектів є сукупністю послідовно-пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Працюючи на проектами студенти мають змогу впродовж усього періоду навчання розвивати самостійність, навчатися і спеціальності, і вмінню поводитися в колективі.

Список літератури:

1. Байдурова Л. А. Метод проектов при обучении учащихся двум иностранным языкам / Л. А. Байдурова, Т. В. Шапошникова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 5-11.
2. Иванова Н. В. Возможности и специфика применения проектного метода в начальной школе / Н. В. Иванова // Начальная школа. – 2004. – № 2. – С. 96-101.
3. Косогова О. О. Метод проектов у практиці сучасної школи / О. О. Косогова. – Х.: Ранок, 2010. – 144 с.
4. Крылова Н. Проектная деятельность школьника и педагога: Диалог с воображаемым оппонентом / Н. Крылова // Народное образование. – 2005. – № 7. – С. 103-111.
5. Нищета В. А. Технологія життєтворчих проектів на уроках української мови та літератури: [навч. посібник] / В. А. Нищета. – Х.: Основа, 2009. – 153, [7] с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 4(65)).
6. Пляцок А. О. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільниками: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / А. О. Пляцок, В. В. Олійник. – Вінниця: ММК, 2017. – 45с. – Режим доступу: <https://dorobok.edu.vn.ua/article/pdf/2043>
7. Полат Е. С. Метод проектов / Е. С. Полат // Метод проектов: научно-методический сборник. – Серия «Современные технологии университетского образования. – Вып. 2 / Белорусский государственный университет; Центр проблем развития образования; Республиканский институт высшей школы БГУ. – Мн.: РИВШ БГУ, 2003. – С. 39-47.
8. Середа О. О. Метод проектів на уроках зарубіжної літератури / О. О. Середа // Зарубіжна література в школі. – 2016. – № 5-6. – С. 2-9.
9. Сисоева С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів / С. Сисоева // Підручник для директора. – 2005. – № 9-10. – С. 25-31.

Щербатюк В.С.

Донбасский государственный педагогический университет

МЕТОДИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОЕКТНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ С ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ВУЗАХ

Аннотация

В статье обоснованно вопрос актуальности использования проектных технологий в условиях модернизации образования. Раскрыта суть метода проектов, виды, пути и алгоритм внедрения на занятиях с литературоведческих дисциплин в вузе. Теоретические положения проиллюстрированы примерами из собственного педагогического опыта. Основное внимание сосредоточено на особенностях применения лепбука как одного из методов проектных технологий. Рассмотрено теорию и раскрыто этапы изготовления лепбука будущими учителями-словесниками.

Ключевые слова: проектная технология, метод проектов, классификация проектов, интерактивные методы обучения, лепбук, виды мини-книг.

Scherbatiuk V.S.

Donbass State Pedagogical University

THE METHODS OF APPLICATION OF PROJECT TECHNOLOGY DURING THE LECTURES ON THE LITERARY DISCIPLINARY IN UNIVERSITY

Summary

The author explains the issue of the relevance of the use of project technology in the context of modernization of education. The essence of the project method, types, ways and algorithm of introduction during the lectures on the literary disciplinary in university are revealed. Theoretical positions are illustrated with the examples from author's own pedagogical experience. The main attention is focused on the features of using lapbook as one of the methods of project technology. The theory is considered and the stages of development of lapbook by the future teachers of the literature are revealed.

Keywords: project technology, project method, classification of projects, interactive teaching methods, lapbook, types of mini-books.